

YENİ BİR GAZETECİLİK PRATİĞİ OLARAK ÇÖZÜM GAZETECİLİĞİ*

Ayçin GELİR ATABEY¹

Özet

İletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler ve bu gelişmelerin gazetecilik yapma pratiklerine doğrudan ve dolaylı etkileri, gazetecilik yapma biçimlerine yönelik yeni sınıflandırmaları beraberinde getirmiştir. Son yıllarda veri gazeteciliği, robot gazeteciliği, algoritmik gazetecilik gibi öne çıkan dijital gazetecilik trendleri gazetecilik pratiklerini daha çok teknolojik gelişmeler üzerinden sınıflandırırken, gazeteciliğin krizine ilişkin normatif yaklaşımlar da ortaya çıktığı görülmektedir. Bu çabalardan biri, özellikle ABD medya ekosistemi odağında gelişen “çözüm gazeteciliği” (solutions journalism) yaklaşımıdır.

Bu çalışmada, çözüm gazeteciliği teorik ve normatif boyutlarıyla ele alınarak, yaklaşımın sunduğu perspektifin gazeteciliğin yaşadığı güncel krize cevap verme kapasitesi üzerine bir değerlendirme yapılmıştır. İlgili literatür uluslararası ölçekte tarandığında, çözüm gazeteciliğinin yükselen bir tartışma alanı olduğu tespit edilmiştir. Buna karşın Türkçe yazında, çözüm gazeteciliğine ilişkin çalışmaların oldukça sınırlı olduğu dikkat çekmektedir. Bu açıdan ilgili literatür katkıya açık durumdadır ve bu çalışmada çözüm gazeteciliğine ilişkin bir literatür taraması gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda çalışma, ilgili yazına hem katkı sağlamak hem de araştırmacılarda bu yazına ilişkin ilgi uyandırma hedefini taşımaktadır.

Anahtar Sözcükler: Gazetecilik, Çözüm Gazeteciliği, Haber, Gazetecilik Türleri

SOLUTIONS JOURNALISM AS A NEW JOURNALISM PRACTICE

Abstract

The recent developments in communication technologies and the direct and indirect effects of these developments on journalism practices have created new classifications for journalism types. In recent years, journalism practices are mostly classified on technological developments, such as prominent digital journalism trends such as data journalism, robot journalism, and algorithmic journalism. In the meantime, normative approaches also emerged, related to the crisis

* Bu çalışma 26-27 Mayıs 2022 tarihlerinde düzenlenen “Uluslararası Sanat ve Sosyal Bilimler Kongresi”nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

¹ Araş. Gör. Dr. Pamukkale Üniversitesi iletişim Fakültesi Yeni Medya ve İletişim Bölümü, aatabey@pau.edu.tr, ORCID:0000-0002-1701-5730

of journalism. One of these efforts is the “solution journalism” approach that has developed especially in the focus of the US media ecosystem.

In this study, the solution journalism will be considered with its theoretical and normative dimensions and an evaluation will be made on the capacity of the perspective presented by the approach to respond to the current crisis of journalism. When the related literature was reviewed on an international scale, solutions journalism was found to be an increasing area of discussion. However, it is noteworthy that the studies on solution journalism are very limited in Turkish literature. In this respect, the related literature is open to contribution, and in this study, a literature review on solution journalism will be carried out. In this context, the study aims to contribute to the related literature, and it aims to arouse interest in researchers related to this literature.

Keywords: Journalism, Solutions Journalism, News, Types of Journalism

GİRİŞ

İletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler toplumsal yaşamın tüm alanlarında bir değişim dönüşüm sürecini başlatırken gazetecilik pratikleri de kendi içerisinde bu süreçten etkilenmiştir. İnternet teknolojisinin günlük kullanıma indirgenmesi, sosyal medya kullanımı, akıllı cep telefonu, tablet gibi taşınabilir cihazların internete entegre yapısı haber niteliği taşıyan olayların dolaşımını ve geniş kitlelere ulaşımını kolaylaştırmıştır. Bu bağlamda merkezden uzak kalan ya da kendine yoğun gündem içerisinde yer bulamayan pek çok olay bu sayede farklı mecralarda haber niteliği kazanabilmiş ve topluma ulaşabilir bir nitelik kazanmıştır. Teknolojik gelişmelerden bu denli etkilenen gazetecilik pratikleri şüphesiz sosyoekonomik koşullar ya da küresel gelişmeler gibi unsurlar aracılığıyla da yeni bir form kazanmıştır. Daha demokratik, çoğulculuğu önceleyen, bireysel hak ve özgürlüklere önem verilen, çevre, insan, kadın, çocuk ve hayvan hakları gibi hak temelli bir bakış açısının merkeze alındığı ya da daha görünür olduğu günümüzde, gazetecilik mesleğinin yönü de bu alanları irdeleyen bir yapıya evrilmiştir. Bu anlamda; hak odaklı habercilik, barış gazeteciliği, yurttaş gazeteciliği gibi toplumsal hak ve özgürlükleri gündeme getiren ve bir anlamda gazeteciliğin fabrika ayarlarına vurgu yapan bir gazetecilik pratiği oluşmuştur. Bunların yanında iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler ve bu gelişmelerin gazetecilik pratiklerine etkileri ile birlikte veri gazeteciliği, robot gazeteciliği, algoritmik gazetecilik gibi öne çıkan dijital gazetecilik sınıflandırmaları da ortaya çıkmıştır. Bu gelişmelerle birlikte gazeteciliğin “hakikat” krizine ilişkin normatif yaklaşımların da ortaya çıktığı görülmektedir. Bu çabalardan biri, özellikle ABD medya ekosistemi odağında gelişen “çözüm gazeteciliği” (solutions journalism) yaklaşımıdır. Bu çalışmanın amacı, çözüm gazeteciliğinin teorik ve kavramsal boyutlarını tanımlamaktır. Literatürden elde edilen bulgular, çözüm gazeteciliğine yönelik giderek artan bir ilgi olduğunu ortaya koymaktadır.

20. yüzyılın sonlarında ortaya çıkan yeni iletişim ortamları ve teknolojik gelişmelerle birlikte, medya ve iletişim alanında meydana gelen değişiklikler, içerik üretiminin ve dağıtımının hızla gerçekleştirilebildiği bir yapıya dönüşmüştür (Dirini, 2010, s. 64). Geleneksel gazetecilik pratiklerinde hız ve bir haberi ilk verebilme yarışı bulunmaktadır. Bu durum çevrimiçi gazetecilik pratiklerinin yaygınlaşmasıyla birlikte hız ve yenilik sunma rekabetçi piyasa koşullarında

sürekliliğin sağlanabilmesinde önemli bir olgu olarak varlığını daha fazla hissettirmektedir. Bu noktada, gazetecilerin var olan çalışma koşullarında gazetecilik meslek ilkelerinin ve etik haberciliğin göz ardı edilebildiği görülebilmektedir. 2009 yılında yapılan, “Gazeteciliğin Geleceği Konferansı”nda Franklin, gazetecilik yapma pratiklerini değiştiren süreçler üzerine yaptığı konuşmasında, izleyici ve reklam gelirlerinin elde edilebilmesi adına rekabetçi ve bir o kadar da acımasız bir piyasa sisteminin oluştuğunun altını çizmektedir (Franklin, 2012, s.663). Dirini’ye (2010, s. 64) göre de “Hızın büyük önem kazandığı çevrimiçi gazetecilikte haberlerin niteliği, aynışlaşmasının yanı sıra denetimsiz servis edilmesi, sorunları beraberinde getirmektedir.” Çevrimiçi gazetecilikte muhabirlik sisteminden ziyade editörlük sistemi mevcuttur; bununla birlikte, haber kaynakları ise genellikle haber ajanslarıdır. Dolayısıyla, ajanslardan gelen haber, editör tarafından genellikle “tık” alma baskısıyla toplumsal faydadan uzak içeriklerle, çarpıcı başlıklarla servis edilmektedir. Bu hız ve “tık” baskısı, medya profesyonellerini daha fazla ilgi çekici başlık ve içerik bulma girişimlerine itmiştir (Gelir Atabey, 2021, s.55). Günümüz medya ortamı, kâr odaklı bir yaklaşım benimseyerek toplumsal yararı geri planda bırakmakta, bu noktada medyanın yaşadığı yoğun ticarileşme haberciliğin niteliğini olumsuz etkilemektedir (Budak, 2023, s. 245).

ALTERNATİF BİR GAZETECİLİK YAKLAŞIMI: ÇÖZÜM GAZETECİLİĞİ

Son yıllarda değişen dünya düzeni ve yaşanan teknolojik gelişmelerle birlikte dünyada alternatif gazetecilik arayışlarının arttığı görülmektedir. Bu alternatif gazetecilik arayışlarından biri olan çözüm gazeteciliği, geleneksel anlayışın ötesinde haber metinlerinde sadece sorunları ortaya koymakla kalmayıp aynı zamanda çözüm önerilerini de sunmaya odaklanmaktadır. Toplumsal konuların çözümüne odaklanan çözüm gazeteciliği, “sosyal sorunlara yönelik her türlü eylem, tepki ve gelişim konusunda titiz ve zorlu bir araştırma, inceleme gerektiren bir gazetecilik türü” olarak tanımlanmaktadır (Solutions Journalism Network, 2023). Bu habercilik pratiği çatışma odaklı olan ve bireylere umutsuzluk aşılama ile eleştirilen geleneksel habercilik pratiğine karşı durmaktadır (Lough & McIntyre, 2021, s. 194). Fakat çözüm gazeteciliğinin geleneksel gazetecilik pratiğinden ayrı bir yerde durması gerekliliği bulunmamaktadır. Bununla birlikte haber üretme aşamasına çözüm odaklı yaklaşmanın geleneksel gazetecilik pratiklerine dâhil edilebileceği öne sürülmektedir. Çünkü çözüm gazeteciliği, geleneksel gazetecilik değerlerini de kapsamına almaktadır (McIntyre, 2017, s.3).

Yapılan çalışmalarda çözüm gazeteciliğinin sıklıkla barış gazeteciliği (peace journalism) ve yapıcı gazetecilik (constructive journalism) ile birlikte geçtiği görülmektedir. Bu gazetecilik pratiklerinin ortaklaştığı alanlar olduğu kadar ayrıştığı alanlar da bulunmaktadır. Barış gazeteciliği, adından da anlaşılacağı üzere barışı savunan, medyanın çatışma odaklı anlatı diline karşı ortaya çıkan bir habercilik pratiğidir. Barış gazeteciliği, “barışı savunan, barış için yapılanlara haber değeri atfedilen, bu arada çatışmalı durumlarla ilgili olarak yapılan her türlü habercilikte savaşı, şiddeti kışkırtmak yerine barışa ve çözüme odaklanan bir gazeteciliktir” (Alankuş, 2009, ss. 112). Barış gazeteciliğinin kapsamı içinde çözüm üretmek bulunmaktadır ancak bu gazetecilik pratiğinin ana hedefi kutuplaşmadan uzak bir barış dilini kurmaktadır. Fakat barış gazeteciliği kapsamı içerisinde “iyi/pozitif” haber anlatısı kurma zorunluluğu bulunmamaktadır (Alankuş, 2016, s.52), bu gazetecilik pratiği haber anlatısını adil ve hak odaklı bir yaklaşımla kurgulamaya işaret etmektedir. Bu iki gazetecilik pratiğinin ortak noktası ise, ikisinin de kutuplaştırıcı/ayrıştırıcı dile karşı durarak bir haber anlatısı geliştirme çabası olduğu söylenebilir

Yapıcı gazetecilik yaklaşımı, çözüm gazeteciliğini de içerisine alan bir tür olarak değerlendirilmektedir (Budak, 2022, 257). Yapıcı gazetecilik, *The Constructive Journalism Project*'in tanımına göre "gazeteciliğin temel işlevlerini ve etiğini desteklerken, okuyucuyu güçlendiren ve kendisine gerçeğin daha kapsamlı bir resmini sunmak üzere olumlu ve çözüm odaklı öğeler içeren titiz ve ilgi uyandıran bir habercilik anlayışıdır" (aktaran Journo, 2018). Haagerup (2015), geleneksel gazetecilik pratiklerinde var olan olumsuzlukların zararlı sonuçları olduğunu ifade ederek yapıcı ve çözüm odaklı ele alınan haber anlatılarının insanlara umut vereceğini ve yenilikler için teşvik edeceğini belirtmektedir. Dagan Wood (2014), çözüm gazeteciliği ve yapıcı gazeteciliği ortak düzlemde ele alarak bu pratiklerin çerçevesini, "geleneksel haberciliğe olumlu unsurlar katmak, doğruluğa, gerçeğe, gerektiğinde dengeye ve eleştiriye bağlı kalmak ancak daha ilgi çekici ve güçlendirici bir şekilde haber yapmak" olarak çizmektedir (McIntyre, 2017, s.3). Yapıcı gazetecilik tıpkı çözüm gazeteciliği gibi haber anlatılarını gündeme getirirken aynı zamanda bunlara çözüm önermeyi de hedeflemektedir. Ancak çözüm gazeteciliğinin öne sürdüğü çözümler ve odaklandığı konular olumlu/olumsuz olabilirken yapıcı gazetecilik olumlu konulara odaklanmayı tercih etmektedir.

Geleneksel gazetecilik anlayışı genellikle var olan toplumsal sorunları ortaya çıkarmaya ve görünür kılmaya odaklanırken, çözüm gazeteciliği var olan sorunlara çözümler üretmek için yol göstermeye çalışmaktadır. Jackson, çözüm gazeteciliğini çözüm odaklı gazetecilik olarak niteleyerek, "Dünyada var olan sorunlar ile nasıl baş edildiğini anlamamız için somut gelişmeleri eleştirel olarak haberleştiren titiz gazetecilik" şeklinde tanımlamaktadır (Jackson, 2019: 81). Bu bağlamda çözüm gazeteciliği, gazetecilik pratiği sırasında ele alınan sorunların varlığının ötesinde sorunların çözümüne odaklanan bir yaklaşımdır. Bu yaklaşımda; yanıt (response), içgörü (insight), kanıt (evidence) ve sınırlamalar (limitations) olmak üzere dört temel unsur ele alınmaktadır. Bu dört temel unsur şu şekilde açıklanmaktadır (Solutions Journalism Network, 2023)

1. Çözüm gazeteciliği yaklaşımıyla yazılmış bir haber, var olan bir toplumsal soruna yönelik bir çözüm sunmalı. Aynı zamanda da bu çözümün işe yarayıp yaramayacağı araştırılmalıdır.
2. Çözüm gazeteciliği yaklaşımıyla yazılmış bir haber, ortaya konulan çözümü anlaşılır bir şekilde sunmalı ve okuyucunun çözümü kavramasını sağlamalı.
3. Çözüm gazeteciliği yaklaşımıyla yazılmış bir haber, kanıta odaklanmalıdır. Önerilen çözümün etkinliği veya eksikliğini gösteren veriler ve nitel sonuçlarla şeffaf bir şekilde ortaya konulmalıdır.
4. Çözüm gazeteciliği yaklaşımıyla yazılmış bir haber, sunulan çözüm önerisinin sınırlılıklarını ve eksikliklerini de ortaya koymalı, başarısızlıkları da aktarmalı. Sunulan her çözümün mükemmel olmayacağını farkında olunmalı.

Gazetecilik pratiği bağlamında burada öne çıkan durum çözüm odaklı bir anlatının kurulması ve olumsuzluğu ifşa etmenin ötesinde çözümün mümkün olduğunu gösteren bir anlatı çerçevesinin kurulmasıdır. Curry ve Hammonds (2014, s.8), çözüm gazeteciliğinin toplumdaki yönelimi olumlu yönde etkileyebilme potansiyeline sahip olduğunu ve üç ana sorunu tersine çevirebileceğini öne sürmektedir. Bunlar:

1. Okuyucuların gerçek ya da hayali, haberlerin ezici bir çoğunlukla olumsuz olduğuna dair algısı,
2. Okuyucuların habercilik anlayışının kötüye gittiğini düşünmesi
3. Haber okuyucusundaki düşüş

Felaket tellallığı yapılan, olumsuz tondaki olayların sıklıkla haber konusu olması ve genellikle sansasyonel bir dille verilmesi okuyucuların daha karamsar bir bakış açısına sahip olmasına neden olabilmektedir. Cappella ve Jamieson (1996) çatışma temalı haber içeriklerinin bireylerin daha içe kapanık olmasına yol açabileceğini belirtmektedir. Olumsuz biçimde kurgulanan haberler içerikleri, haber yorgunluğuna ya da haberlere yönelme isteğinin düşüşüne sebep olmaktadır (Curry ve Hammonds, 2014, s.8). Bu durumda medyanın daha yapıcı bir rol üstlenmek ve sansasyonel haber dilini önlemek adına ortaya çıkan habercilik pratiklerinden biri de çözüm gazeteciliğidir (Budak, 2023, s. 251). Çözüm odaklı haber anlatılarının okuyucuların tutumlarını olumlu yönde etkilediği ve “merhamet yorgunluğu”²nun önüne geçebildiği ifade edilmektedir (Kinnick, Krugman ve Cameron, 1996). Bu bağlamda soruna odaklanmanın ötesinde çözüm yaklaşımları sergileyen bu habercilik pratiği çatışma dilinden uzaklaşılması ve umut vaat etmesi anlamında önemli görülmektedir.

Çözüm gazeteciliğinin odak noktası, bir sorunla ilgili mevcut haberlerin değerlendirilmesi ve “bu konuda kim bir şeyler yapıyor ve işe yarıyor mu?” sorusunun sorulmasıdır. Bu nedenle çözüm gazeteciliği, anlatıyı değiştirerek haber izleyicilerini güçlendirmeyi, yalnızca bir sorunun kendisine değil, aynı zamanda insanların bu sorunu hafifletmek için ne yaptıklarına da odaklanmayı amaçlamaktadır (Lough & McIntyre, 2021, s. 194).

Çözüm gazeteciliğine ilişkin yapılan araştırmalarda yaklaşımın çerçevesi çizilmeye çalışılmış ve bir haberin çözüm gazeteciliği kapsamına girmesi için niteliksel olarak ne tür özellikler taşıması gerektiği üzerine de odaklanılmıştır. Konuyla ilgili yapılan bir araştırmaya göre çözüm gazeteciliği yaklaşımıyla hazırlanmış olan bir haber hikâyesi aşağıda sıralanan sorulara olumlu yanıt vermeye çalışır (Gielan & Fırl, 2017, s. 8):

1. Hikâye toplumsal bir sorunun nedenlerini açıklıyor mu?
2. Hikâye bu soruna ilişkin bir yanıt sunuyor mu?
3. Hikâye problem çözme ve nasıl yapılır detaylarına atıfta bulunuyor mu?
4. Problem çözme süreci hikâyenin anlatısının merkezinde mi yer alıyor?
5. Hikâye, yanıtla bağlantılı sonuçlara dair kanıt sunuyor mu?
6. Hikâye müdahalenin sınırlarını açıklıyor mu?
7. Hikâye bir içgörü veya öğretilen bir ders içeriyor mu?
8. Hikâye bir reklam yazısı gibi okunmaktan kaçınıyor mu?
9. Hikâye uzmanlığa sahip kaynaklara dayanıyor mu?
10. Hikâye, bir lider, yenilikçi ya da iyi niyetli bir kişiden ziyade tepkiye mi daha fazla önem veriyor?

Çözüm gazeteciliği yaklaşımını odağına alan bir haber içeriğinin, yukarıda sıralanan soruların hepsini olmasa da birçoğunu kapsamaması gerekmektedir. Çözüm gazeteciliği, var olan toplumsal bir sorun için uygulanabilir ve tekrarlanabilir çözüm modellerini sunma çabası içinde olan açıklayıcı bir gazetecilik pratiğidir. Bu gazetecilik pratiği, toplumun karşı karşıya olduğu problemlere dikkat çekmekle birlikte, bu sorunların üstesinden gelmek için etkili olabilecek çözüm önerileri öne sürmektedir. Bu gazetecilik türünde okuyucuların sadece sorunları görmesi değil, sunulan çözüm önerilerini de anlamaları ve bunlar üzerine düşünmeleri beklenmektedir.

² Özellikle sağlık çalışanlarına yönelik çalışmalarda sıklıkla kullanılan merhamet yorgunluğu; empati ve maruz kalma etkenlerine bağlı olarak travmatikleşen acının duyarsızlaşmaya, hissizleşmeye ve tükenmişlik duygusuna sebep olmasıdır (Cengiz ve Kaya, 2022, s. 439).

Bu bağlamda toplumun sürece dâhil olduğu bir vatandaşlık kültürüne katkı sunulması beklenmektedir.

Çözüm haberciliğinin toplumu daha yapıcı hale getirdiği, insanları daha iyi seçeneklerle karşılaştırdığı ve umut verdiği belirtilirken; tüm bunların da toplumda bir değişime yol açabileceği ifade edilmektedir (Solutions Journalism Network, 2023). Bu noktada bireylerde olumlu hisler uyandıran ve topluma umut aşılama potansiyeli olan her haberin çözüm gazeteciliği kapsamına girmediğinin altını çizmek gerekmektedir. Çözüm gazeteciliği kapsamına girmeyen unsurlar; kahramanlaştırma öyküleri, sorunlara uzman çözümleri öneren haberler, pratik çözümler, okur desteği bekleyen aktivist habercilik, insanların iyiliğini ön plana çıkaran haberler şeklinde sıralanmaktadır (Solutions Journalism Network'den aktaran İrvan, 2018). Bu bağlamda, pozitif bir şekilde işlenen her haber anlatısının çözüm gazeteciliği kapsamında değerlendirilmediğini söylemek mümkündür.

Çözüm gazeteciliğini benimseyen ve uygulayan gazetecilerin 2013 yılında kurduğu *Çözüm Gazeteciliği Ağı* (*The Solutions Journalism Network /SJN*) çözüm gazeteciliğini desteklemeyi ve yaygınlaştırmayı hedeflemektedir. Bu oluşumda, günümüz medya ortamında haber içeriklerinin acılara ve krizlere yer vermesinden dolayı bireylerin kendilerini çaresiz ve umutsuz hissettiği vurgulanarak, buna karşı farklı bir bakış açısı sunan çözüm odaklı bir yaklaşımla; kutuplaştırıcı dil ve umutsuzluğa karşı direnç gösteren bir habercilik anlayışının hayata geçirilmesi amaçlanmaktadır. David Bornstein, Tina Rosenberg ve Courtney Martin tarafından kurulan Çözüm Gazeteciliği Ağı, medya profesyonellerine ve gazetecilik öğrencilerine çözüm gazeteciliğine yönelik eğitimler vermektedir. Bu ağda, şimdiye kadar 7000 gazetecinin eğitildiği ve 1900 haber sitesinden farklı çözüm hikâyeleri içeren bir veri tabanı oluşturulduğu ifade edilmektedir (Solutions Journalism Network, 2023). Çözüm gazeteciliği pratiğinin, ABD başta olmak üzere dünyanın farklı ülkelerinde tanınırlığını sağlamayı hedefleyen ağın web sitesinde, çözüm gazeteciliğine ilişkin tanımsal ve kavramsal bilgiler haber örnekleri ile birlikte aktarılmaktadır (Solutions Journalism Network,2023).

Çözüm Gazeteciliği Ağı'na dahil olan 14 gazeteciyle yarı-yapılandırılmış görüşmelere dayalı bir araştırmada, gazetecilerin çözüm gazeteciliği yapmaktan heyecan duydukları ve bu pratiği araştırmacı gazeteciliğe benzettikleri, çoğu problemin de çözüm gazeteciliği yaklaşımıyla haberleştirilebileceğini düşündükleri ortaya koyulmuştur. (Lough, K., & McIntyre, K., 2018, s.47). Bir başka araştırmada ise, Çözüm Gazeteciliği Ağı'na dahil olan altı medya kuruluşunda çözüm gazeteciliği kapsamında haberler üreten 33 gazeteci ile görüşmeler yapılmıştır. Araştırmanın sonunda, çözüm gazeteciliği yaklaşımıyla habercilik yapan gazetecilerin yaptıkları işten daha fazla doyum elde ettikleri, başkalarının hayatında olumlu bir fark yaratma şansı elde edebildikleri için mesleklerini daha anlamlı buldukları, geleceğe dair daha pozitif yaklaştıkları, meslektaşlarıyla ve okurlarıyla daha fazla bağ kurdukları ortaya konmuştur (Gielan & Fırl, 2017, s. 8). Bu çerçevede yapılan araştırmaların da işaret ettiği üzere profesyonel gazetecilerin çözüm haberciliği yapmaktan mesleki doyum sağladığı ve mesleği daha anlamlı buldukları görülmektedir.

Günümüz habercilik üretim biçimleri, gazetecilik mesleğinin gerektirdiği faaliyetlerin yanında toplumsal beklenti ve okunurluk taleplerine göre de şekillenebilmektedir. Teyit.org'un haber tüketim alışkanlıkları üzerine yaptığı *Medya Kullanımı ve Haber Tüketimi: Güven, Doğrulama, Siyasi Kutuplaşmalar* başlıklı araştırmada; haber takip etmeyen katılımcıların yüzde 15,3'ü, haberleri kendilerini olumsuz etkilediğini düşündükleri için takip etmediklerini belirtmiştir. Aynı araştırmada haber takip etmeyen katılımcıların yüzde 20,9'u yalan/yanlış haberlerin olması, yüzde 19,2'si ise haberlerin doğruluğuna güvenmeme gerekçelerini sunmuştur (Teyit.org

Raporu, 2019, s.14). Araştırma sonuçlarından da anlaşılacağı üzere, felaket ve kriz gibi olumsuz bir kurguya sahip haber anlatılarının yoğun olarak işlendiği günümüz medya ortamında bireylerin güven veren ve kendisinde olumlu duygular uyandıran haber anlatılarına ihtiyacı bulunmaktadır. Bu konuda yapılacak araştırmaların artması bu verinin daha sağlıklı bir şekilde değerlendirilmesine katkı sunacaktır. Çözüm gazeteciliği gibi alternatif gazetecilik pratiklerinin sözü edilen haberden kaçınma davranışlarının azalmasına etkisi olabileceği düşünülmektedir.

DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE ÇÖZÜM GAZETECİLİĞİ ÖRNEKLERİ

Çözüm gazeteciliği, akademik yazında ilk kez 1999 yılında Davies'in (1999) araştırmacı gazeteciliğe önem atfetmek ve gazetecilerin şirketleşmesiyle mücadele etmek için bu pratiği önermesiyle gündeme gelmiştir. Bu gazetecilik pratiği özellikle ABD medya ekosistemi odağında 2010'lu yıllarla birlikte konuşulmaya ve uygulanmaya başlamıştır.

Milwaukee Journal Sentinel ve *Deseret News* gibi haber kuruluşları, toplumsal sorunlar hakkında üretken, ileriye dönük ve kutuplaştırıcı dilden uzak anlatılar için bir temel oluşturmak amacıyla çözüm gazeteciliğini kullanmışlardır (Gielan & Fırl, 2017, s. 7). İngiltere'deki *Positive News* dergisi³, yapıcı ve çözüm odaklı gazeteciliğe odaklanmaktadır (Karatabanoğlu, 2022). Dergi, pozitif yönde bir haberciliğe önem atfeden bir medya yapısı olarak, çözüm odaklı bir bakış açısıyla üretimlerini sürdürmekte ve bu anlamda topluma olumlu mesajlar vermeyi hedeflemektedir.

The Guardian gazetesi, içeriğinde yer verdiği "The Upside"⁴ isimli bölümle olumlu gelişmeleri ve çözüm hikayelerini "sorunlara yanıtlar, çözümler arayan gazetecilik" sloganıyla öne çıkarmaktadır (The Guardian, 2023). "The Upside"da toplumda pozitif bir değişim yaratmaya odaklanan anlatılar yer almaktadır. *The Seattle Times* gazetesi ise, "Education Lab"⁵ projesiyle eğitime ilişkin sorunları irdeleyen yapısıyla çözüm odaklı bir yaklaşım sergilemektedir. Projede, eğitimde yapılan olumlu değişiklikleri takip eden bir ekip çalışmaktadır.

Süleyman İrvan, çözüm gazeteciliğine ilişkin yazdığı blog yazısında çözüm gazeteciliğinin kapsamına uygun gördüğü haber örneklerine yer vermektedir. İrvan (2018), Haluk Levent'in kurduğu Anadolu Halk ve Barış Platformu'nun (AHBAP) çalışmalarıyla ilgili haberleri⁶ çözüm gazeteciliği örneği olarak değerlendirdiğini aktarmaktadır. İrvan (2018) aynı zamanda sokak köpeklerinin barınma ve yiyecek sorunları ve çözüm önerilerinin sunulduğu "Yüzlerce sokak köpeğinin evi: Patiliköy" haberini⁷ de çözüm gazeteciliği olarak gördüğünü ifade etmektedir.

Türkiye'deki gazetecilik pratiklerinde çözüm gazeteciliği kavram olarak henüz çok yaygınlaşmasa da Transitions⁸ gibi uluslararası platformlarda Türkiye'deki çözüm haberleri örnek olarak gösterilebilmektedir. Mecra, yayınlarında çözüm gazeteciliğini odağına alarak farklı ülkelerden çözüm gazeteciliği örneklerine yer vermektedir. Benzer şekilde Çözüm Gazeteciliği

³ Positive News Dergisi'nin içeriğine <https://www.positive.news/> linkinden ulaşılabilir.

⁴ Gazetenin "The Upside" bölümüne [The upside | World | The Guardian](https://www.theguardian.com/world/2017/05/11/the-upside) linkinden ulaşılabilir.

⁵ Gazetenin "Education Lab" projesinin içeriğine [Education Lab | The Seattle Times](https://www.seattletimes.com/archive/education-lab) linkinden ulaşılabilir.

⁶ Haber metnine [Sosyal medyayı iyilik aracına dönüştürdüler- Son Dakika Haberler \(mynet.com\)](https://www.mynet.com) linkinden ulaşılabilir.

⁷ Haber metnine [Yüzlerce sokak köpeğinin evi: Patiliköy- Seyahat Haberleri \(hurriyet.com.tr\)](https://www.hurriyet.com.tr) linkinden ulaşılabilir.

⁸ Transitions platformunda yer alan çözüm gazeteciliği ile ilgili örneklere [Solutions Journalism Archives- Transitions \(tol.org\)](https://www.transitionsjournalism.org) linkinden ulaşılabilir.

Ağı'nda da çözüm gazeteciliği örneği olarak paylaşılan dünya genelinden çok sayıda haber bulunmaktadır. Ağda, Türkiye'den üretilmiş çok sayıda İngilizce haber örnekleri de yer almaktadır. Bunlar biri, 27 Nisan 2018'de BBC'nin internet sitesinde yayınlanan Gaziantep'te bulunan bir ilkokulda Suriyeli çocukların Türk çocuklarla nasıl kaynaştıklarını konu edinen *Ayrımları Aşmak: Türk okulları Suriyelilerin entegrasyonuna yardımcı oluyor*⁹ başlıklı haber Çözüm Gazeteciliği Ağı'nda çözüm gazeteciliği örneği olarak sunulmuştur. Aşağıda görselinin bir kısmı paylaşılan haber metninde Türkiye'de yaşayan Suriyeli çocukların uyum sürecinde olumlu bir örnek teşkil eden bu durum kapsamlı ve örnek teşkil edecek bir şekilde işlenmiş ve haberleştirilmiştir.

Ayrımları Aşmak: Türk okulları Suriyelilerin entegrasyonuna yardımcı oluyor

© 27 Nisan 2018

| Suriyeli çocuklar, Türk akranlarıyla birlikte derslere katılabilmek için Türkçe öğreniyor

Yazan: Pinar Ersoy & Mark Lowen

Gaziantep, Türkiye'nin güneydoğusu

Milyonlarca Suriyeli, anavatanlarını parçalayan çatışmalardan kaçarak Türkiye'ye akın ederken, okullar yeni gelenleri topluma entegre etme mücadelesinin ön safalarında yer alıyor.

Gaziantep'te berrak bir bahar sabahında, Şehit Karayılan okulunun bahçesi, sekiz yaşındaki çocuklar bir futbol turnuvasında karşı karşıya gelirken tezahüratlarla dolup taşıyor. Erkekler sahada tutkuyla yarışırken, kızlar golleri şarkılar ve kahkahalarla kutluyor.

Güneydoğu şehri Suriye'den sadece 70 km (43 mil) uzaktadır ve okuldaki 1.650 öğrencinin neredeyse yarısı Suriyeli'dir. Ama onları izlemekten bunu bilemezsiniz. Hepsi Türkçe konuşuyor.

"Bu okulu gerçekten seviyorum. Okuyorum, öğreniyorum ve birçok Türk arkadaşım var. Muhteşemler," diyor 10 yaşındaki Eye Kenco, mükemmel yakın bir Türkçeyle. Suriyeli kız Türkiye'de kalmak istediğini söylüyor.

Resim 1: "Ayrımları Aşmak: Türk okulları Suriyelilerin entegrasyonuna yardımcı oluyor" Başlıklı Haber Görseli

Yukarıdaki haber örneğinde de görüldüğü üzere çözüm gazeteciliği, geleneksel gazetecilik anlayışının ilerisinde sosyal sorunlara çözüm önerilerinin sunulduğu ya da somut olarak sergilendiği bir pratiktir. Haber anlatısında, anaakım medyada sıkça karşılaşılan mülteci/sığınmacı sorunu temellendirmesi yerine Türkiye'de bir okulda sağlanan entegrasyonun hikâyesi kutuplaştırıcı dilden uzak bir şekilde aktarılmıştır. Bu yönüyle çözüm gazeteciliği, geleneksel gazetecilik pratiğinde sıklıkla karşılaşılan probleme, krize ve çatışmaya odaklı

⁹ "Ayrımları Aşmak: Türk okulları Suriyelilerin entegrasyonuna yardımcı oluyor" başlıklı haberin tamamına [Bölünmeleri Aşmak: Türk okulları Suriyelilerin entegrasyonuna yardımcı oluyor- BBC News](#) linkinden ulaşılabilir.

olumsuz haber anlatılarını değiştirmeye katkıda bulunabilir. Verilecek bu katkı gazetecilik pratiğinin tık tuzağı gazetecilik anlayışının çevrelediği mesleğin özüne dönmesine ve bağlı olduğu etik ve ahlâki ilkeleri ışığında görevini yerine getirmesine katkı sağlarken, toplumsal bakış açısının da nesnel bilgiler aracılığıyla şekillenmesine destek sunacaktır.

Çözüm gazeteciliği için sağlık ve eğitim gibi toplumun genelini ilişkilendirilebildiği kimi konular daha uygun görölmektedir. Ancak bu alanda çalışan gazeteciler neredeyse her alanda potansiyel olarak çözüm gazeteciliği pratiğini yürütölebileceğini düşünmektedir (Lough & McIntyre, 2018). Çözüm Gazeteciliği Ağı'nda yapılabilecek bir çözüm gazeteciliği örneği için "devlet okullarında okula gitmeme ya da okulu bırakmayı engellemek için hangi yöntemler uygulanıyor? Uygulanan diğer yöntemlerle benzerlikleri ve farklılıkları neler?" şeklinde bir öneriye yer verilmiştir (Solutions Journalism Network, 2023). Bu örnekten de yola çıkarak toplumun genelini ilgilendiren, toplumsal bir fayda gözeten her türlü konunun çözüm gazeteciliği için bir uygulama alanı olabileceğini söylemek mümkündür. Uzunöğlü (2016), çözüm gazeteciliğinin konusu için bir belediye başkanından çevreyi kirletmeyen bir ev icat etmiş bir vatandaşa kadar çözüm üreten ve haber değeri olan her konunun olabileceğinin altını çizmektedir. Karatabanoğlu (2021)'in de belirttiği üzere, bir topluluk, yaşam alanı ya da iç kolunda yolunda gitmeyen konuları ele almak da çözüm gazeteciliğine girer. Çözüm gazeteciliğinin her zaman olumlu/pozitif bir hikâeyi ele alma zorunluluğu bulunmamaktadır. Verilen örneklerden ve çizilen çerçeveden de hareketle bu gazetecilik pratiğinin, var olan sosyal sorunlara uygulanabilir çözümler üretme ve bununla birlikte geleneksel habercilik anlayışına yeni bir soluk getirme potansiyelini taşıdığı söylenebilir.

TARTIşMA VE SONUÇ

Gazetecilik mesleğinin dijital dünyaya entegrasyonu, geleneksel gazetecilik faaliyeti yürüten medya yapılarının dijitalleşme eğilimleri haber algısını da dönüşöme uğratmıştır. Artık daha fazla olay daha fazla mecrada haber tanımlamasıyla dolaşıma girmekte ve kitlelere ulaşmaktadır. Bununla birlikte hız, rekabet ve para kazanmanın belirleyici olduğu dijital gazetecilik ortamında, haberler mümkün olduğunca hızlı bir şekilde okurla buluşturulmaya çalışılmaktadır. Bu durum hem üretilen haberin niteliğini olumsuz yönde etkilerken hem de derinliğinin göz ardı edilmesine yol açmaktadır. Bununla birlikte gazetelerin ve gazete ortamlarının herhangi bir işletme gözüyle görölmese, kârlılık beklentisi içerisinde olan yöneticilerin gazetecilerden beklentilerini hıza ve sayıya endekslemesi gibi etkenler de haberlerdeki nitelik ve derinlik öğelerinin sınırlı kalmasına neden olmaktadır. Bu anlamıyla, bir olayın ya da olgunun haberleştirilmesi bir sonraki işlenmesi gereken haberden önceki sayısal bir veriye denk gelmektedir. Çünkü gazetecinin bu medya sisteminde yapması beklenen sayıca daha fazla haber yapabilmesi. Bu durum sadece mesleki açıdan değil toplumsal açıdan da olumsuz karşılanabilecek bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Buradan hareketle, bir haberin birden çok mecrada yer alması ve kamuyla paylaşılması olaya ya da olguya dair bir farkındalık yaratmakla birlikte, sorunun çözümüne bir katkı yapmıyor olması bunun bir duyurumdan öteye gitmemesine neden olmaktadır. Kadın cinayetleri, çevre sorunları gibi toplumun genelini ilgilendiren konularda yapılan haberlerde olay odaklı bir yaklaşım, sorunun çözümüne bir katkı sunmayacağı gibi bir süre sonra toplumda bu tür olaylara karşı bir duyarsızlaşma ve sıradanlaştırmanın da önünü açmaktadır. Bununla birlikte çok hızlı bir haber akışının olduğu dijital mecralarda gazetecilikten gelir elde etmek; daha çok tıklanmak, görüntölenmek, paylaşılmak gibi sosyal medya platformlarının terimleriyle anlamlandırılmaktadır. Bu durum da gazetecilerin, daha çok tıklanan, izlenen, beğenilen haberlere, haber başlıklarına ya da fotoğraf

seçimlerine yönelmelerine neden olmaktadır. Bu da haberin okur ilgisine göre biçimlenmesine, dolayısıyla magazinleşmesine sebep olmaktadır.

Magazinleşen habercilik anlayışına karşıt olarak, çözüm gazeteciliği toplum yararını önceleyen ve var olan sorunların çözümüne katkı sunan bir gazetecilik pratiği olarak değerlendirilmektedir. Çözüm gazeteciliği manipülatif yayıncılık anlayışının karşısında, dijital mecralarda daha çok tıklanma, paylaşım ya da beğenilme amacı güdülen ve yeni bir gazetecilik türü olarak görülen anlayışa karşı çıkan; toplumun sorunlarına çözüm önerileri sunabilen, bu önerilerin takibini yapan ve toplumsal faydayı önceleyen bir gazetecilik türü olarak öne çıkmaktadır.

Bilimsel bilgiler eşliğinde, doğruluğu kanıtlanabilir verilerle, popülizmden uzak, objektif bir bakış açısıyla sadece habere ve haberde ele alınan sorunun çözümüne odaklanan çözüm gazeteciliği hem meslek hem toplum adına önemli bir yerde konumlanmaktadır. Çözüm gazeteciliğinde sorun ve çözüm önerilerinin dışında çözüm önerilerinin başarılı olup olmadığının kontrolü, toplumun bu çözüm önerilerini anlaması ve içselleştirmesinin hedeflenmesi de çözüm gazeteciliği ve toplumsal yapı arasındaki ilişkinin ne denli bağlı olduğunu kanıtlar niteliktedir. Ayrıca toplumu haber sürecinin bir parçası haline getirmesi, yaşanan bir olay karşısında ortaya çıkan toplumsal refleksin bir kamuoyuna dönüşmesine de zemin hazırlamaktadır. Bu anlamıyla çözüm gazeteciliğinde üretilen bir haber, sadece anlık olarak duyurulması gereken bir içerik değil, toplum adına çözüme ihtiyaç duyulan bir sorun olarak vücut bulmaktadır.

Kârlılık beklentisi ve rekabetin belirleyici dinamikler haline geldiği medya ortamında çözüm gazeteciliğinin, maddi değerlerin ötesinde, halkın haber alma özgürlüğüne ve toplumsal sorunların çözümüne toplum adına katkı sunması önem arz etmektedir. Çözüm gazeteciliği ve benzeri alternatif gazetecilik yaklaşımlarının medya ekosistemi içerisinde yükselen bir değer olarak benimsenmesi, gazetecilik mesleğinin gerek kendi iç dinamiklerine gerekse toplum nezdindeki itibar ve güvenilirliğine de olumlu yönde destek sunacaktır.

Kaynakça

Alankuş, S. (2009). Yeni Habercilik Arayışları: Hak Odaklı Habercilik, Yurttaş Gazeteciliği, Barış Gazeteciliği. İçinde S. Alankuş (Der.), Yeni Habercinin El Kitabı Gazeteciliğe Başlarken Okuldan Haber Odasına (s. 88-124). İstanbul: IPS.

Alankuş, S. (2016). Barış Gazeteciliği El Kitabı. İstanbul: IPS.

BBC News (27 Nisan 2018). *"Ayrımları Aşmak: Türk okulları Suriyelilerin entegrasyonuna yardımcı oluyor"* Erişim adresi: [Bölünmeleri Aşmak: Türk okulları Suriyelilerin entegrasyonuna yardımcı oluyor- BBC News](#)

Budak, E. (2022). Haberciliğin Odak Noktası Yapıcı Gazetecilik ile Değişiyor mu? Kastamonu İletişim Araştırmaları Dergisi, (8), 248-267.

Budak, E. (2023). Sürdürülebilir Bir Gazetecilik Mümkün mü? İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, 2023(63), 244-266.

Cengiz, V., & Kaya, S. (2022). Haber Oyunları: Deneyimlenebilir Gerçeklik, Ludenik Haber Okuma, Amaç ve Normların Çatışması. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (48), 429-445. <https://doi.org/10.52642/susbed.1097105>

Curry, Alexander L. ve Hammonds, Keith H. Çözüm gazeteciliğinin gücü. Çözüm Gazeteciliği Ağı, 2014, Cilt 7, s. 1-14.

Dirini, İ. (2010). "Okur Yorumlarıyla Yeniden Üretilen Nefret Söylemi", Yeni Medyada Nefret Söylemi. Ed. Tuğrul Çomu, Kalkedon Yayınları, İstanbul, ss. 55-93

Education Lab (2022). About Education Lab. Erişim adresi: [About Education Lab | The Seattle Times](#)

Franklin, B. (2012). "The Future Of Journalism", Journalism Studies, 13:5-6, ss. 663- 681, Doi: 10.1080/1461670X.2012.712301

Gielan, M. & Fırl, B. (2017). *Solution-focused Journalism Increases Meaning at Work, Team Pride and Job Satisfaction for News Professionals*. The Solutions Journalism Network. Institute for Applied Positive Research. Erişim adresi: [SoJoNov01.pdf \(michellegielan.com\)](#)

İrvan, S. (10 Ağustos 2018). "Çözüm Gazeteciliği" Yeni Medya ve Gazetecilik. Erişim adresi: [yeni medya ve gazetecilik: ÇÖZÜM GAZETECİLİĞİ \(suleymanirvan.blogspot.com\)](#)

Jackson, J. (2019). You Are What You Read: Why changing your media diet can change the world. Unbound Publishing.

Harcup, T. ve O'Neill, D. (2017) What is news? Journalism Studies, 18 (12), 1470-1488

Hürriyet Gazetesi (24 Temmuz 2018). "Yüzlerce sokak köpeğinin evi: Patiliköy", Hurriyet.com.tr, Erişim adresi: [Yüzlerce sokak köpeğinin evi: Patiliköy- Seyahat Haberleri \(hurriyet.com.tr\)](#)

Karatabanoğlu, S. (11 Mayıs 2021). Gazetecilikte değişen odak: çözüm gazeteciliği. NewslabTurkey. Erişim adresi: <https://www.newslabturkey.org/2021/05/11/gazetecilikte-degis-en-odakcozum-gazeteciligi/>

Kinnick, Katherine N., Krugman, Dean M., et Cameron, Glen T. (1996). *Compassion fatigue: Communication and burnout toward social problems*. Journalism & Mass Communication Quarterly, 1996, vol. 73, no 3, p. 687-707.

Lough, K. & McIntyre, K. (2018). *Journalists' perceptions of solutions journalism and its place in the field*. ISOJ Journal, vol. 8, no 1, p. 33-52.

Lough, K., & McIntyre, K. (2021). *Transitioning to Solutions Journalism: One Newsroom's Shift to Solutions-focused Reporting*. *Journalism Studies*, 22(2), 193-208. DOI:10.1080/1461670X.2020.1843065

McIntyre, K. E. (2015). *Constructive journalism: The effects of positive emotions and solution information in news stories* (Yayımlanmamış doktora tezi). The University of North Carolina, Chapel Hill.

McIntyre, K. E. (2016) What makes "good" news newsworthy? *Communication Research Reports*, 33 (3), 223-230.

McIntyre, K. (2017). *Solutions Journalism*. *Journalism Practice*, 1-19. Doi:10.1080/17512786.2017.1409647

McIntyre, K. ve Gyldensted, C. (2017). *Constructive journalism: Applying positive psychology techniques to news production*. *The Journal of Media Innovations*, 4 (2), 20-34.

Mynet (5 Ağustos 2018). "*Sosyal medyayı iyilik aracına dönüştürdüler*", Mynet.com.tr, Erişim adresi: [Sosyal medyayı iyilik aracına dönüştürdüler- Son Dakika Haberler](https://www.mynet.com.tr/sosyal-medya-iyilik-aracina-donusturduler-son-dakika-haberler) (mynet.com)

Positive News (2022). *About positive news*. Erişim adresi: [About Positive News- Positive News - Positive News](https://www.positivenews.org/about).

Solutions Journalism Network (2023). *Mission*. Erişim adresi: <https://www.solutionsjournalism.org/about>

Teyit.org Raporu (2019). (Çevrimiçi). *Medya kullanımı ve haber tüketimi: Güven, doğrulama, siyasi kutuplaşma raporu*. Ankara: Teyit.org

The Guardian (2023). *The Guardian*. Erişim adresi: [The upside | World | The Guardian](https://www.theguardian.com/world/2023-05-11/the-upside-of-world)

Timisi, N. (2020). *Dijital Medya Deneyim ve Tanıklık*. İçinde T. Durna, M. Binark ve G. Bayraktutan (Der.). *İletişim Hakkı ve Yeni Medya: Tehditler ve Olanaklar* (s. 23-50). Ankara: um:ag

Transitions (2022). Erişim adresi: [Solutions Journalism Archives- Transitions \(tol.org\)](https://www.transitionsjournalism.org/archives)

Uzunoğlu, S. (3 Mayıs 2016). "*Çözüm gazeteciliği umut ve başarı için*". *Juorno.com.tr*. Erişim adresi: [Çözüm gazeteciliği: Umut ve başarı için \(juorno.com.tr\)](https://www.juorno.com.tr/ozum-gazeteciligi-umut-ve-basari-icin)